



Veicina izpratni par vidi saudzējošo būvmateriālu un apdares materiālu lietošanu

Publicēts: 02.10.2012.

[Projektu pieredze](#)

[Nordplus](#)

Biedrība „Latvijas Pašvaldību mācību centrs” īstenoja projektu „Izpratnes veidošana par vidi saudzējošo būvmateriālu un apdares materiālu lietošanu”.

Latvijas Pašvaldību mācību centra vadītāja GUNTA LIEPA skaidro:

Katru gadu Eiropas valstu iestādes iztērē ievērojamu daļu ES iekšzemes kopprodukta, iegādājoties tādas preces kā biroja tehniku, ēku konstrukciju būvelementus un transportlīdzekļus, tādas pakalpojumus kā ēku uzturēšana, transporta pakalpojumi, tīrīšana un ēdināšana. Publiskais iepirkums veido ražošanas un patēriņa tendences, un būtisks valsts iestāžu pieprasījums pēc zaļākām precēm rada vai paplašina videi nekaitīgu ražojumu un pakalpojumu tirgu. Tādējādi tas mudina arī uzņēmumus izstrādāt vides tehnoloģijas.

Ilgspējīgāka dabas resursu un izejvielu lietošana būs ieguvums gan videi, gan ekonomikai kopumā, radot iespējas īstenot zaļo ekonomiku. Šādas pārmaiņas veicinās arī Eiropas rūpniecības konkurētspēju, stimulējot inovācijas ekotehnoloģijās, kas atzītas par straujas izaugsmes nozari un kurā Eiropa jau ieņēmusi pasaules līdera pozīcijas. Veiktie pētījumi apliecinājuši, ka pastāv plašas iespējas īstenot ekonomiski efektīvus zaļos publiskos iepirkumus (ZPI), īpaši nozarēs, kurās zaļie ražojumi nav dārgāki par to alternatīvajiem variantiem, ņemot vērā attiecīgā ražojuma dzīves cikla izmaksas. Tā kā zaļākās preces tiek noteiktas, ņemot vērā to dzīves ciklu, ZPI ietekmēs arī visu piegādes ķēdi un veicinās zaļo standartu piemērošanu arī privātajā patēriņā.



Projekta ideja

Ķīmiskajām vielām būvmateriālos un interjera priekšmetos ir iespējama dažāda kaitīgā ietekme uz cilvēkiem un/vai dabu. Tāpat svarīgi faktori, kas nosaka produkta ekoloģiskumu ir tā ilgdzīve un iespējas šo produktu droši utilizēt vai pārstrādāt atkārtotai izmantošanai pēc tā lietošanas beigām.

Šī projekta uzdevums bija veidot izpratni un pilnveidot zināšanas pašvaldībām, to iestādēm un citām interešu grupām par videi draudzīgu materiālu izvēles iespējām un kritērijiem, kas veicinātu ilgtspējīgu videi un cilvēka veselībai draudzīgu celtniecību un interjera iekārtošanu.

Lai sasniegtu šo mērķi tika izveidota Ziemeļvalstu un Baltijas valstu sadarbība starp izglītības iestādēm, celtniecības kompāniju un

pašvaldībām. Kā partneri no Latvijas puses izvēlējamies Rīgas Tehniskās universitāti (RTU), jo tās struktūrā ietilpst Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts, kas nodarbojas ar zinātniskiem pētījumiem vides jomā, lai veicinātu ilgtspējīgu tehnisku risinājumu attīstību, kas vērsti uz dabas resursu taupīšanu un piesārņojuma novēršanu.

Projektā iesaistījām augstas klases speciālistus Helēnu Malkki un Petri Peltonenu no Aalto Universitātes, kas ir savas jomas autoritātes. Viņi ir ne tikai zinoši speciālisti, bet paši kaismīgi popularizē videi un cilvēkam draudzīgu būvmateriālu un interjera priekšmetu izmantošanu.

Projekta aktivitātes

Projekta pirmajā fāzē tika salīdzināta iepirkumus regulējošā normatīvo aktu bāze visās projektā iesaistītajās valstīs, lai saprastu, kādēļ Somijā un Islandē zaļie publiskie iepirkumi ir pierasta prakse, bet Latvijā publiskajos iepirkumos noteicošais faktors ir zemākā cena.

Kopā ar RTU speciālistiem formulējām jautājumus un, konsultējoties ar somiem un islandiešiem ar Skype videokonferenču palīdzību, izstrādājām aptaujas formu, ko nosūtījām sadarbības partneriem abās ziemeļvalstīs.

Salīdzinot ar Somiju un Islandi, secinājām, ka normatīvie akti Latvijā paredz zaļo publisko iepirkumu iespējamību, bet formulējumi normatīvajos aktos ir deklaratīvi un nav paredzēti mehānismi to izpildei. Iepirkumu veicēji nevēlas izmantot zaļo publisko iepirkumu principus, jo valda uzskats, ka tas noteikti sadārdzinās iepirkumus.

Tikšanās Helsinkos 2011. gada 13. – 16. februārī

Vizītes laikā Latvijas Pašvaldību mācību centra un RTU pārstāvji iepazinās ar Somijas pieredzi vidi saudzējošu būvmateriālu un interjera priekšmetu lietošanā, kā arī kopā ar partneriem apstiprināja projekta logo - Green Icon.

Projekta dalībnieki apmeklēja Aalto Universitātes laboratorijas un darbnīcas, kā arī viesojās pašvaldībās un apskatīja ekobūvniecības paraugus. Somijā viena no ekodizaina tendencēm ir pasīvo māju būvniecība. Tās patērē ļoti maz enerģijas un ļoti minimāli ietekmē vidi. Modernāko konstrukciju pasīvajās mājās nav paredzēts uzstādīt nekādas sildierīces. Iemītniekiem komfortablu temperatūru paredzēts uzturēt, nodrošinot efektīvu ventilāciju un siltumapmaiņu un novietojot pareizi ēku attiecībā pret debess pusēm.

Aalto Universitātē savas atziņas par augstākās izglītības un pētniecības darba efektīvu organizēšanu guva arī RTU pārstāvji. Savulaik Somijā pastāvējusi sadrumstalota universitāšu sistēma, kuras zinātniskais potenciāls nav ticis efektīvi izmantots. Lai koncentrētu augstskolu zinātnisko potenciālu, valdība nolēmusi izveidot Aalto Universitāti, kas apvieno labākos zinātniekus un spējīgākos studentus no vairākām valsts universitātēm. Šī komanda veic pētījumus un rada tautsaimniecībai nepieciešamos produktus un risinājumus dažādās jomās, tostarp ekobūvniecības jomā.

Tikšanās Reikjavīkā 2011.gada 9. – 15.augustā

Izvēlējamies par izpētes objektu Islandi, jo valsts atrodas uz salas ar trauslu ekosistēmu. Tādēļ islandieši īpaši rūpējas par vides saglabāšanu. Šajā valstī izveidota ļoti stingra un detalizēta likumu bāze, kas regulē vides aizsardzības jautājumus.

Projekta partneris bija viena no lielākajām Islandes celtniecības kompānijām Adakris. Viesojāmies ne tikai tur, bet arī citās būvkompanijās, lai gūtu plašāku ieskatu šajā nozarē. Noskaidrojām, ka būvniekiem ir strikti jāseko līdz visu būvmateriālu marķējumiem un jāsaņem jebkuru materiālu ieviešana valstī, lai izvairītos no dažādu kaitēkļu un infekciju izplatības salā. Islandes iepirkumu likums paredz, ka priekšroka tiek dota zaļajam iepirkumam pat, ja tas ir dārgāks. Islandieši secinājuši, aprēķinot produkta ilgdzīvi un ietekmi uz vidi, lētākais produkts gala rezultātā nebūt nav tas lētākais. Šī iemesla dēļ Islandē ēkas būvē pamatīgi, izmantojot augstas kvalitātes materiālus. Liela uzmanība tiek pievērsta energoefektivitātei. Ne vienmēr tas prasa lielus ieguldījumus. Piemēram, logu atvēršanas konstrukcijas maiņa dod būtisku siltumenerģijas ietaupījumu. Lai notiktu pareiza gaisa cirkulācija, kas saglabā siltumu telpā un nodrošina ventilāciju, jāveras loga vērtnes apakšējai, nevis augšējai daļai.

Islandē lielu uzmanību pievērš arī vidi saudzējošu tīrīšanas līdzekļu lietošanai. Lai nodrošinātu videi draudzīgu standartu ievērošanu, sabiedrisko ēku tīrīšanu uztic tikai sertificētām firmām, kas izmanto ekoloģiskos tīrīšanas līdzekļus.

Pilotgrupu mācību organizēšana un izstrādātās mācību programmas testēšana

Paralēli citām projekta aktivitātēm notika mācību materiālu un programmas sagatavošana un tās aprobēšana pilotgrupās.

Katram projekta partnerim bija uzdevums gatavot savu mācību programmas segmentu. Latvijas puse gatavoja materiālus par enerģijas taupības jautājumiem. Somijas partneri izstrādāja mācību materiālus par ķīmisko emisiju, savukārt islandieši prezentēja dažādus piemērus par videi draudzīgu būvniecības un interjera materiālu lietošanu, kā arī vidi saudzējošu ķīmisko tīrīšanas līdzekļu izmantošanu.

Projekta rezultātā tapa 24 stundu mācību programma Būvmateriālu un iekštelpu materiālu lietošanas vides un veselības aspekti. Projekta ietvaros 2012. gada janvārī, februārī un martā notika divu pilotgrupu mācības, kurās piedalījās pašvaldību darbinieki, kas saistīti ar iepirkumu jomu. Katrā grupā bija iekļauti divdesmit dalībnieki no visu Latvijas reģionu pašvaldības.

Sākotnēji katrā no grupām bija paredzēti 15 dalībnieki, tomēr interese no pašvaldībām bija liela, tādēļ dalībnieku skaitu nācās palielināt. Lielā interese skaidrojama ar faktu, ka turpmāk sabiedrisko ēku siltināšanai būs jālieto ekoloģiskie būvmateriāli, lai varētu saņemt līdzfinansējumu.

Mācībās pārbaudījām, vai zinātnieku izstrādātā programma ir saprotama dalībniekiem un ir izmantojama turpmāk regulāra mācību kursa organizēšanai.

Mācībās piedalījās Iepirkumu uzraudzības biroja pārstāve, kas stāstīja par juridiskajām niansēm zaļo publisko iepirkumu specifikāciju sastādīšanā. Dalībnieki iepazinās ar teorētisko bāzi un praktiskajās nodarbībās paši aprēķināja produkta ilgdzīvi un sastādīja reālu zaļā iepirkuma specifikāciju.

Noslēguma tikšanās Rīgā 2012. gada 28. – 31. maijā, sasniegto rezultātu izvērtējums

Balstoties uz šo projektu RTU doktorante Jana Simanovska veica pētījumu savai doktora disertācijai. Projekta noslēgumā notikušajā starptautiskajā konferencē viņa prezentēja pētījuma rezultātus. Tie atklāja, ka pilotgrupu mācību dalībnieki, iegūstot zināšanas, jūtas daudz gatavāki pielietot zaļā iepirkuma principus, lai gan normatīvajos aktos nav veikti grozījumi. Pētniece secināja, ka Latvijas likumi un Eiropas Savienības direktīvas atļauj pašvaldībās izstrādāt iepirkumu specifikācijas un noteikt prasības iepirkumu dalībniekiem, lai būtu iespējams zaļais iepirkums. Vislielākais šķērslis zaļajiem iepirkumiem nav likuma normas un zemākās cenas princips, bet cilvēku izpratnes un zināšanu trūkums. Pareizas specifikācijas sastādīšana, kur pamatoti noteikts, ka prioritāte ir nevis lētākajam, bet ekoloģiskākajam piedāvājumam, ir galvenais instruments, lai varētu īstenot zaļos iepirkumus.

Pagaidām viens no klupšanas akmeņiem joprojām ir Iepirkumu uzraudzības birojs, kas joprojām vērtē iepirkumus pēc zemākās cenas principa. Tādēļ piedalīties mācībās aicinājām arī IUB pārstāvi, lai veicinātu izpratni par zaļā iepirkuma principiem.

Vizītes laikā viesus iepazīstinājām ar ekobūvniecības pieredzi Latvijā. Viņiem bija iespēja apskatīt pasīvo māju Tinūžos un etnogrāfiskā stilā būvēto viesnīcas un restorāna Aparjods ēku kompleksu ar koka lubiņu un niedru jumtiem Siguldā, kā arī viesoties uzņēmumā Latvijas finieris un Rehau logu ražotnē.

Mācību programmas un materiālu adaptēšana nacionālajām vajadzībām

Projekta rezultātā tika izveidots mācību materiālu kopums, kas iekļauj praktiskus un teorētiskus aspektus. Tikšanās laikā Rīgā partneri nolēma, ka tas nedrīkst palikt tikai iekšējai lietošanai, bet gan ir izdodams brošūras veidā, lai būtu pieejams visiem interesentiem. Brošūra Vidi saudzējošu celtniecības un interjera materiālu izvēle ir rokasgrāmata pašvaldību speciālistiem, kas nodarbojas ar iepirkumiem. Katrai Latvijas pašvaldībai nosūtīti pieci brošūras eksemplāri, bet elektroniskā versija ir pieejama LPMC un partneru mājas lapās. Brošūra tulkota un izdota arī angļu valodā un nosūtīta sadarbības partneriem.

Lai gan Latvijas puse bija vairāk ieinteresēta apgūt Somijas un Islandes pieredzi, jo šajās valstīs vides aizsardzības jautājumu risināšana ir sasniegusi augstāku pakāpi, tomēr arī mūsu partneriem bija interesanta Latvijas pieredze. Aalto Universitātes mācībspēki nolēma projektā apkopot informāciju par Latvijas pieredzi iekļaut augstskolas mācību programmā.

Projekta turpinājums

LPMC iecerējis kopā ar Zviedrijas Karalisko Tehnoloģiju institūtu (Royal Institute of Technology) un Norvēģijas Notodenas pašvaldību īstenot jaunu Nordplus projektu, kurā paredzam turpināt iesākto darbu. Balstoties uz partneru pieredzi plānojam rīkot mācības reģionos. Esam izvēlējušies piecu novadu pašvaldības, kur rīkot praktiskas nodarbības, lai palīdzētu iegūt izpratni par zaļo iepirkumu gan pašvaldību speciālistiem, gan to pakļautības iestāžu vadītājiem, gan vietējo būvfirmu pārstāvjiem.

Piemēram, bērniem jau pirmsskolas vecumā rodas dažādas alerģijas. Viens no iemesliem ir tādēļ, ka bērnudārzos tiek iepirkti lētākie, nevis kvalitatīvākie būvmateriāli, aprīkojums un interjera priekšmeti. Parasti bērnudārza vai skolas vadītājam ir pēdējais vārds, nosakot, kādi materiāli un interjera priekšmeti tiks iepirkti. Tādēļ viņiem ir jābūt izpratnei par materiālu ilgdzīvi un drošību.

Atziņas

PLUSI:

Nordplus ir ļoti elastīga programma no administrācijas viedokļa;

Ērta elektroniska formu aizpildīšana ARS sistēmā;

Atvērta jaunām idejām, sadarbībai un viegla komunikācija ar programmas administratoriem;

Uzticēšanās partneriem: slēdzām līgumus starp partneriem, katram aizskaitījām viņa 80% no finansējuma;

Maz atskaišu – viena starpatskaite un gala atskaite;

MĪNUSI:

Precizāk definēt attiecināmās/neattiecināmās izmaksas (working hours put into project);

Nav striktas atskaites formas (paveikto darbu apraksti).



<https://www.viaa.gov.lv/lv/jaunums/veicina-izpratni-par-vidi-saudzejosu-buvmaterialu-un-apdares-materialu-lietosanu>